

Wij maken grote reizen om dingen te zien,
waarop wij in onze eigen omgeving geen acht slaan.
Plinius de Jongere

Het eindexamen geschiedenis VWO is bepaald geen sinecure. Leerlingen worden bevraagd op hun kennis over alle tijdvakken en de ontwikkelingen (de zogenaamde 49 Kenmerkende Aspecten) binnen en tussen deze tijdvakken. De grote lijnen van de (met name westerse) geschiedenis vormen de kapstok waaraan de leerling nieuwe informatie en historische bronnen moet hangen. Omgevingsgeschiedenis vormt geen onderdeel van dit examenprogramma. Dat is jammer; het herkennen van de geschiedenis in je eigen omgeving brengt immers het verleden dichterbij. Dit bracht mij tot de vraag of het mogelijk zou zijn een Alkmaars examen te ontwikkelen.

Lokale geschiedenis als uitgangspunt voor een eindexamen kent vele mogelijkheden. Voorwaarden die hierbij helpen zijn goede publicaties over het verleden van de stad en bruikbaar archiefmateriaal. Goede vindplaatsen zijn bijvoorbeeld:

- geschiedenislokaal.nl, lokale historische bronnen voor het onderwijs (binnen deze site is het archief van de eigen regio te selecteren)
- de website van het regionale archief
 - scans van archiefstukken binnen de inventaris
 - nieuwsberichten
 - blogs van archiefmedewerkers over bepaalde archiefstukken
 - beschikbare transcripties
- publicaties over de lokale geschiedenis
 - erfgoedinstellingen (musea, bibliotheken, historische vereniging)
 - archeologische dienst

Een groot deel van het examenprogramma laat zich in principe goed vertalen naar lokale geschiedenis, bijvoorbeeld aan de hand van lokale historische figuren of gebeurtenissen, maar al snel tekenen zich enkele obstakels af:

- niet alle Kenmerkende Aspecten kunnen door lokale geschiedenis worden afgedekt. De stad is bijvoorbeeld ontstaan in de Middeleeuwen, waardoor Prehistorie en Oudheid niet kunnen worden betrokken
- het eindexamen bestaat ook uit vier verdiepende onderwerpen (de Historische Contexten), waaronder Duitsland en China. Dergelijke onderwerpen laten zich moeilijk lokaal vertalen
- niet al het archiefmateriaal is uiteindelijk geschikt als toetsmateriaal. Dit zit hem vaak in de taal van de bron (te lastig oud-Nederlands), de breedsprakigheid van de bron (de bronnen in het examen moeten omwille van de beschikbare tijd niet te lang zijn) en het ontbreken van de juiste aanwijzingen in de bron die de leerling in staat laat zijn de bron te koppelen aan de examenstof (m.a.w. de inhoud van de bron is voor de leerling niet herkenbaar genoeg)

Behalve een goede kennis van de inhoud van het examenprogramma, vergt het een flinke dosis creativiteit, omdenken en de (digitale) beschikbaarheid van gevarieerd (archief)materiaal om deze obstakels te kunnen tackelen. Zo is het bijvoorbeeld uiteindelijk gelukt de Historische Context China binnen het Alkmaars Examen vorm te

geven door onder meer gebruik te maken van berichtgeving over het keizerrijk China in de Alkmaarsche Courant en kon via de heilige Laurentius een koppeling worden gemaakt met christenvervolgingen in het Imperium Romanum.

Men moet werken met wat er is. Dat betekent dat het beschikbare (archieff)materiaal leidend is geworden voor de onderwerpen van de toetsvragen. Dit heeft onder meer tot gevolg dat bepaalde historische personen of gebeurtenissen uit de lokale geschiedenis, waarvan je zou verwachten dat deze een plek in de toets zouden kunnen krijgen, uiteindelijk toch buiten de boot vallen omdat er geen geschikt bronmateriaal te vinden is.

Om een zo representatief mogelijk oefenexamen te ontwerpen, is uitgegaan van de domeinen waarop het CSE Geschiedenis gebaseerd is:

- Domein A Vaardigheden
- Domein B Overzichtskennis en Historische Contexten

De verhouding tussen de Overzichtskennis en de Historische Contexten is ca. 35% - 65%. In de vertaling naar een Alkmaars examen is deze verhouding lastiger te bereiken. Lokale geschiedenis is niet altijd toereikend genoeg om HC's te dekken. Bijvoorbeeld HC China en HC Duitsland bieden minder aanknopingspunten. In het Alkmaars Examen 2023 is de verhouding als volgt:

	Overzichtskennis, KA's	HC's
Vraag	1, 2, 3, 4, 5, 10, 12, 19, 23, 24	6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22
Percentage	Ca. 40%	Ca. 60%

Vaardigheden

Vaardigheid	vraag
Tijd en chronologie (A1, A2, A3)	1, 5, 10, 16, 17, 24
Causaliteit (A6)	2, 4, 7, 11, 12, 13, 14, 23, 22
Continuïteit en verandering (A4)	6, 8, 9
Standplaatsgebondenheid (A7)	
Bron en vraagstelling (A5)	3, 15, 18, 19, 20, 21